فی قوم من اهل الصفة تمنوا سعة الرزق والغنی شعر ماذا اخاضنک
اخاض افعل من الخوض وهو الشروع واصله فی ورود الماء وشروعه یقال
خضت الماء اخوضه خوضا وخیاضا ای شرعت فیه ثم استعمل فی غیر ذلک
مجازا فی مختار الصحاح اخاض فی الماء وابتها ای اقتحمها وادخلها بعنف وقوله
ماذا اخاضنک یحتمل وجهین من الاعراب علی هو المشهور فی النحو احدهما
ان یکون ما استفهامیة وذا بمعنی الذی واخاض صلته والمجموع خبر ما ای ای شیء
الذی اخاضنک والثانی ان یجعل مع ذا اسما واحدا بمعنی ای شیء مرفوع المحل
بالابتداء ویکون الجملة الفعلیة خبره ای ای شیء اخاضنک ای جعلک خائضا
یا مغرور فی الخطر • وهو بفتحتین الاشراف علی الهلاک والجریان اعنی فی وقتی
فی قوله حتی هلکت متعلقان باخاض فلیت النمل لم یطر • بفتح الطاء
المهملة لیناسب الخطر واصله الکسر لانه من طار یطیر وهذا اعنی قوله لیت النمل
لم یطر مثل یضرب فیمن یطغی من النعمة والغنی لان النمل اذا نبت له جناح فطار
ویصیر عرضة للهلاک بیت سفله یکسر السین یعنی شخص دون وناکس
جو جاه جهن بنصب ومرتبه امد سیم وزرش • یعنی ان شخص سفله را سیلی
خواهد بحقیقت سرش • سیلی بکسر السین المهملة اللطمة التی تضرب
علی وجوه الصبیان وغیرهم عند اساءتهم فی الادب ومنه قولهم فی الترکی سلّه
یعنی انه یقصد ان یضرب سلّة علی راسه ای علی قفاه ولا یخفی ان البیت
لا یتزن الا بالکسرة المختلسة فی الیاء الاخیرة این مثل آخر نه حکیمی زده است
هذا من قبیل الاستفهام الانکاری واین مثل اشارة الی قوله مورجهان به که نباشد
پرش • وفی بعض النسخ وقع بدل قوله این مثل الخ هکذا آن شنیدی که
حکیمی چه گفت مثل بدر را عسل بسیار است ولیکن پر گرمن دارست

یعنی

یعنی آن ابنه حار المزاج لا یناسبه اکل العسل فلهذه الحکمة لا یعطیه له ویمنعه
من اکله لا بحکمة وخسته بیت آنکس که توانگرت می گرداند • او
مصلحت تو از تو بهتر داند • ای الذی لا یصیرک غنیا بعرف حالک وما یلایمک
علی وجه اولی من معرفتک لها وهذا ایماء فی التحقیق الی قوله تعالی ولو بسط الله
الرزق لعباده الآیة حکایت اعرابی را دیدم در حلقه جوهریان حکایت
همی کرد که وقتی در بیابان راه گم کرده بودم واز زاد معنی هکذا وقعت العبارة
فی النسخ التی وصلت الینا وکثیرا ما عرضت هذا اللفظ علی الاهالی وفتشت
عن فائدة زیادة لفظ معنی عن ذوی المعارف فلم یجد احد جواب شاف یتقبله
عقل وینطبع فی خیال والله اعلم یا من چیزی نانده بود ودل بر هلاک نهاده که
ناگه فی بحر الغرائب ناگه وناگاه وناگهان کلها بمعنی فجأة کیسه یافتم پر از زر وسیم
هر کرا آن ذوق وشادی فراموش نکنم که پیدا شدم ای ظننت ان تلک الکیسة
کندم بریان است کندم بریان بالترکی قورلش بغدای وقیل اثه وباز فراموش
نکنم آن تلخی وناامیدی که معلوم کردم که مروارید است قطعه در بیان خشک
ودر ریگ روان • یعنی بر پشته زاد رهان چه در چه صدف • مرد بی توشه
کو فتاد ز پای • اصله او فتاد وهو لغة فی افتاد فحذف همزة او فتاد وکسر فاؤه
وضم الکاف للوزن وفصار کو قتاد کذا قال بعض الکمل وقال سمعت من بعض الفصحاء
انه قرأ بسکون الفاء للوزن هذا ولعل الظاهر انه بضم الفاء ماض من فتاد
وهو لغة فی افتاد وان کو اصله که او یعنی که ان مرد بی توشه بر گیرند او چه
زر چه خزف • یعنی ان کلیهما سیان وخزف بفتحتی الخاء والزاء المعجمتین بالکسرة
سفل حکایت یکی زغرب در بیابان بیاء الوحدة از غایت تشنگی
می گفت شعر یا لیت قبل مجیئی المنیة فعیلة بمعنی الموت وقیل ظرفا فخوذ

Copyright Jiangsu University

Created with PDFsharp 1.2.1269-g (www.pdfsharp.com)